

Warunki chowu kurczaków a dobrostan zwierząt

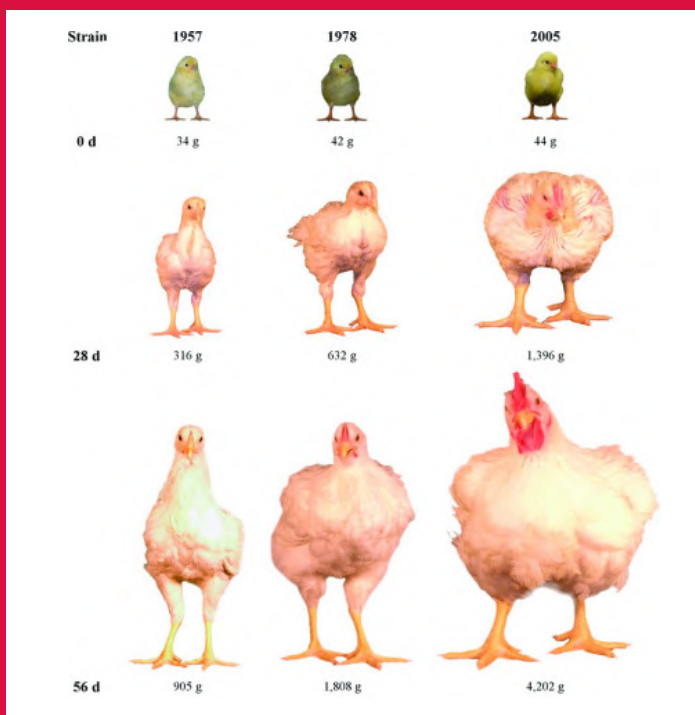
Raport na podstawie nagrań pracownika ferm
drobiu w powiatach bialskim i siedleckim

Otwarte Klatki opublikowały nagrania z dwóch polskich ferm, na których prowadzony jest chów kurczaków przeznaczonych na mięso¹. Materiały zostały zarejestrowane w marcu 2024 roku przez zatrudnionego na fermach pracownika, który przekazał nagrania Otwartym Klatkom.

1 Polska hodowla kurczaków

Polska jest największym producentem mięsa drobiowego w Unii Europejskiej. W 2023 zarejestrowano w naszym kraju wylęg niemal 1,5 miliarda kurczaków². Co ważne, ponad połowa tej produkcji jest eksportowana za granicę, głównie do krajów Europy, takich jak Niemcy, Holandia, Wielka Brytania czy Francja. Obecnie Polska jest także trzecim największym eksporterem mięsa drobiowego na świecie³.

Źródło: M. J. Zuidhof i in., *Growth, efficiency, and yield of commercial broilers from 1957, 1978, and 2005*, ScienceDirect, 2019-12-11, <https://doi.org/10.3382/ps.2014-04291>.

Podczas gdy skala produkcji ciągle wzrasta, poziom dobrostanu kurczaków w Polsce pozostaje na bardzo niskim poziomie. Wynika to przede wszystkim z oparcia hodowli niemal w całości na szybko rosnących rasach kurczaków, których chów trwa zaledwie około 42 dni. Takie rasy wyhodowano poprzez intensywną selekcję genetyczną. Selekcja w kierunku coraz szybszego przyrostu masy i większej wydajności rzeźnej spowodowała, że kurczaki rosną aż cztery razy szybciej niż jeszcze w połowie XX w⁴. Doprowadzono do diametralnej zmiany proporcji ciała kurczaków, w tym szczególnie rozrostu bardzo dużych mięśni piersiowych.

¹ Materiał zarejestrowany na fermach drobiu powiązanych z firmą Mirpasz w Halasach i Rzążewie, https://youtu.be/9_GaTMEdcq4.

² Główny Urząd Statystyczny, *Wylęgi drobiu w 2023 r.*, 2024-03-28, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rolnictwo-lesnictwo/produkcja-zwierzeza-zwierzeta-gospodarskie/wylęgi-drobiu-w-2023-r-12.1.html>.

³ K. Maciejewski, *Polska trzecia w eksporcie drobiu na świecie. Ile wysyłamy za granicę?* [RAPORT], 2023-12-07, <https://forsal.pl/gospodarka/aktualnosci/artykuly/9375719,polska-trzecia-w-eksporcie-drobiu-na-swiecie-ile-wysylamy-za-granice.html>.

⁴ M. J. Zuidhof i in., *Growth, efficiency, and yield of commercial broilers from 1957, 1978, and 2005*, ScienceDirect, 2019-12-11, <https://doi.org/10.3382/ps.2014-04291>.

Opublikowane nagrania potwierdzają, że chów kurczaków szybko rosnących, utrzymywanych w dużym stłoczeniu, jest nierozdzielnie związany z cierpieniem zwierząt. Otwarte Klatki prowadzą działania na rzecz wyeliminowania przez polską branżę spożywczą mięsa szybko rosnących kurczaków z półek sklepowych i ofert restauracji. Konieczne jest przejście na wolno rosnące rasy zwierząt, przybierające na masie w bardziej zrównoważonym tempie, a także poprawa warunków panujących w kurnikach.

2 Problemy zarejestrowane na nagraniach

SCHORZENIA KOŚCI

Szybkie tempo wzrostu kurczaków predysponuje je do problemów z poruszaniem się, kulawizni i deformacji kończyn. Schorzenia te nie tylko powodują u ptaków chroniczny ból, ale utrudniają im także przedostanie się do poideł i karmideł, potęgując ich dyskomfort i cierpienie. Problemy nasilają się wraz z wiekiem kurcząt i dalszym, gwałtownym wzrostem. Są też zaostrzane przez złą jakość podłoża czy niewłaściwe obchodzenie się pracowników z ptakami.

Kulawizny mogą występować u ok. 1/3 lub nawet ponad połowy osobników w każdym stadzie⁵. Z badań nadto wiadomo, że zdecydowana większość kurczaków wykazuje podkliniczne objawy, bez wyraźnie widocznych kulawizn⁶. Oznacza to, że skala problemu jest znacznie większa niż to, co łatwo zobaczyć gołym okiem w publikowanych materiałach.

PODRAŻNIONA ODCHODAMI SKÓRA

Na fermach kurczaków nie ma możliwości regularnego usuwania odchodów. Ściółkę zmienia się pomiędzy wstawieniami, co oznacza, że kurczęta wprowadzane są do budynku ze świeżą ściółką i pozostają na tym samym podłożu aż do czasu uboju. Z czasem odkładające się odchody powodują coraz większe zanieczyszczenie ściółki. Na nagraniach widoczne jest podłoże złożone głównie z kurzego pomiotu (odchodów), z niewielką ilością słomy. Miejscami to podłoże jest praktycznie płynne. Takie warunki negatywnie wpływają na stan fizyczny i psychiczny ptaków. Sam kontakt skóry ptaków z wilgotną, źle utrzymaną ściółką może doprowadzić do kontaktowego zapalenia skóry oraz zwiększać ryzyko wystąpienia infekcji⁷.

Uwalniający się z odchodów amoniak jest gazem wysoce drażniącym, powodującym podrażnienia skóry stóp, piersi i brzucha, oczu, układu oddechowego, przewodu pokarmowego, a nawet schorzenia takie jak wodobrzusze⁸. Na nagraniach widzimy ptaki z odparzeniami i owrzodzeniami skóry na stopach.

⁵ K. L. Liu i in., *Leg disorders in broiler chickens: a review of current knowledge*, Taylor & Francis Online, 2023-10-18, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10495398.2023.2270000>.

⁶ Tamże.

⁷ W. Bessei, *Welfare of broilers: A review*, ResearchGate, 2006, https://www.researchgate.net/publication/231919285_Welfare_of_broilers_A_review.

⁸ I. Estevez, *Ammonia and Poultry Welfare*, ResearchGate, 2002-01, https://www.researchgate.net/publication/306535313_Ammonia_and_poultry_welfare.

U szybkorosnących ras kurcząt stwierdza się wyższy odsetek przypadków zapalenia podeszwy stóp i kontaktowego zapalenia skóry niż u kurczaków wolnorosnących⁹. Przyczyną jest przede wszystkim ograniczona mobilność i zwiększony nacisk na podeszwy stóp.

ŚCISK

Na nagraniach widać typowe dla chowu kurczaków, bardzo duże stłoczenie panujące w kurnikach.

Zagęszczenie zwierząt na fermach mierzy się w kg/m². Rozporządzenie ministra rolnictwa i rozwoju wsi określa maksymalne zagęszczenie na poziomie 33 kg/m² – może to być jednak 39 kg/m² czy nawet 42 kg/m² po spełnieniu dodatkowych wymagań¹⁰. Przy średniej wadze kilkutygodniowego kurczaka (ok. 2 kg) oznacza to, że na 1 m² przypadać może nawet 20 ptaków.

Tak wysokie stłoczenie znacząco ogranicza ptakom możliwość swobodnego poruszania się i jest przyczyną wielu problemów, do których należą m.in. gorsza budowa kości i deformacje kończyn, trudności z przedostaniem się do karmideł (w przypadku mniejszych i słabszych ptaków) czy podatność na urazy¹¹.

⁹ E. Çavuşoğlu, M. Petek, *Effects of different floor materials on the welfare and behaviour of slow- and fast-growing broilers*, National Library of Medicine, 2019-06-14, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6852873/>.

¹⁰ *Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie wymagań i sposobu postępowania przy utrzymywaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej*, Dz.U. Nr 56 poz. 344, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20100560344/O/D20100344.pdf>.

¹¹ S. Buijs i in., *The influence of stocking density on broiler chicken bone quality and fluctuating asymmetry*, ScienceDirect, 2019-12-11, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S003257911939621X>.

Przy zwiększeniu obsady z 28 kg/m² do 40 kg/m² we krwi ptaków zauważono także zwiększony poziom AST (aminotransferaza asparaginianowa), wskazujący na potencjalne uszkodzenie komórek wątroby oraz zmniejszoną ilość krwinek¹².

BRAK OPIEKI WETERYNARYJNEJ

Kurczaki w standardowym chowie nie mogą liczyć na właściwą opiekę weterynaryjną, leczenie wszystkich dolegliwości czy uśmierzanie bólu. W przypadku wystąpienia poważnych problemów zdrowotnych kurczęta są brakowane, czyli usuwane ze stada i zabijane. Przepisy stanowią, że chore zwierzęta powinny być natychmiast usunięte ze stada i poddane leczeniu w odosobnieniu lub poddane ubojowi.

Na fermach nie zarejestrowano wydzielonej przestrzeni dla zwierząt poddawanych leczeniu, za to nagrano liczne przypadki pozostawionych bez opieki zwierząt cierpiących na poważne dolegliwości. Widać kurczęta z jelitami wynicowanymi z kloaki, przypadki deformacji dzioba i kończyn, a także zwierzęta w ciężkim stanie, mające problemy z utrzymaniem głowy w górze, zalegające na boku i zaburzoną świadomością.

¹²A. M. Abudabos i in., *Impacts of Stocking Density on the Performance and Welfare of Broiler Chickens*, Taylor & Francis Online, 2016-02-18, <https://doi.org/10.4081/ijas.2013.e11>.

WYSOKA ŚMIERTELNOŚĆ

Chów kurczaków szybko rosnących wiąże się z wysoką śmiertelnością (zdecydowanie wyższą niż w przypadku ras wolno rosnących)¹³. Szybkie tempo wzrostu i trudne warunki życia czynią je podatnymi na liczne problemy zdrowotne, w tym choroby i deformacje kończyn, podrażnienia i choroby skóry, a także zaburzenia związane z niewydolnością serca i niedotlenieniem tkanek, takie jak zespół nagłej śmierci sercowej czy wodobrzusze.

Kurczaki szybko rosnące są też szczególnie podatne na choroby zakaźne: selekcja genetyczna pod kątem szybszego wzrostu zaburzyła dojrzewanie ich układu odpornościowego, siłę odpowiedzi immunologicznej i zdolność wytwarzania przeciwciał¹⁴.

¹³ M. Baxter i in., *A Comparison of Fast Growing Broiler Chickens with a Slower-Growing Breed Type Reared on Higher Welfare Commercial Farms*, PLOS ONE, 2021-11-04, <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0259333>; A. C. Rayner i in., *Slow-Growing Broilers Are Healthier and Express More Behavioural Indicators of Positive Welfare*, ResearchGate, 2020-09, https://www.researchgate.net/publication/344266101_Slow-growing_broilers_are_healthier_and_express_more_behavioural_indicators_of_positive_welfare.

¹⁴ C. Schuck-Paim, W. J. Alonso, *The impact of the Better Chicken Commitment and the use of slower-growing breeds on the welfare of broiler chickens at the farm level: findings and considerations*, [2022], http://docs.google.com/document/d/1PjoGqm9lVYqhU1ZFa37r3cmg0MRamlevw92_6G4uRUk/edit?usp=sharing.

Na nagraniach widoczne są wiadra i kontenery pełne zwłok, które zbierane są w trakcie obchodów przez pracowników.

Zarejestrowano także zwłoki nieusunięte ze stada, pozostawione pomiędzy żywymi kurczętami (w niektórych przypadkach przez długi czas).

Na jednym z filmów widoczne są zwłoki w zaawansowanym stadium rozkładu, częściowo wdeptane w ściółkę, zjadane przez inne kurczęta. Kanibalizm jest jednym z problemów chowu przemysłowego – jego pojawienie się w stadzie związane jest między innymi z genetyką, stłoczeniem czy intensywnym oświetleniem¹⁵.

Na fermie zarejestrowano przypadki wyrzucania żywych kurcząt do wiader i kontenerów ze zwłokami. Część z tych ptaków wciąż ma możliwość poruszania się i próbuje wydostać się spod stosu martwych zwierząt. Widoczne są u nich poważne zaburzenia, takie jak opuchlizna oczu i okolicy głowy, mogąca świadczyć o podrażnieniu z powodu wysokiego poziomu amoniaku na fermie.

¹⁵ R. Crespo, *Cannibalism in Poultry*, MSD Manual, 2023-03, <https://www.msdsvetmanual.com/poultry/miscellaneous-conditions-of-poultry/cannibalism-in-poultry>.

3 Konieczne działanie

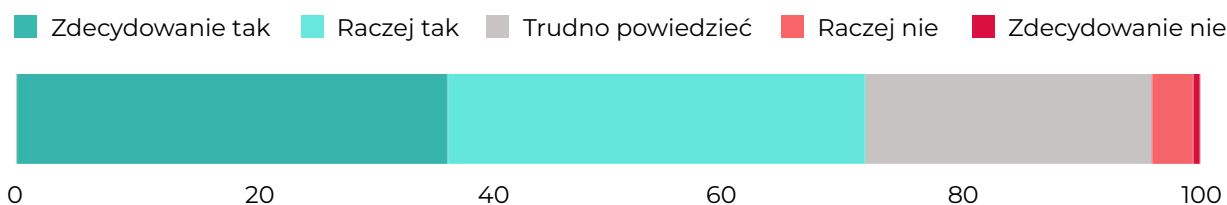

Wiele firm na rynku spożywczym w Europie, w tym duże sieci supermarketów czy restauracji, rozpoczęły już działania w kierunku poprawy dobrostanu kurczaków¹⁶. To odpowiedź na stale wzrastającą świadomość i wymagania konsumentów. Badania opinii społecznej świadczą o tym, że Polacy także oczekują zmian: zdecydowana większość osób opowiada się za poprawą warunków hodowli kurczaków.

Czy uważa Pan/i, że warunki, w jakich hoduje się w Polsce kurczaki na mięso, **powinny ulec poprawie?**

7 na 10 respondentów uważa, że **tak**

Czy uważa Pan/i, że należy **zrezygnować z hodowli szybkorosnących ras** kurczaków i zastąpić je rasami o bardziej zrównoważonym tempie wzrostu?

7 na 10 osób uważa, że **tak**

Badanie Centrum Badawczo-Rozwojowego Biostat 2023

---

¹⁶ *The European Chicken Commitment and KFC*, The Poultry Site, 2020-03-02, <https://www.thepoultrysite.com/articles/the-european-chicken-commitment-and-kfc>; *Dutch to ditch lower welfare chicken*, Footprint, 2021-09-01, <https://foodservicefootprint.com/dutch-to-ditch-lower-welfare-chicken/>; T. Mcdougal, *Support growing for Better Chicken Commitment across Europe*, Poultry World, 2023-05-12, <https://www.poultryworld.net/the-industrymarkets/market-trends-analysis-the-industrymarkets-2/support-growing-for-better-chicken-commitment-across-europe/>; *Postępy Carrefour Polska w realizacji zaangażowania w European Chicken Commitment*, 2023-12-14, https://serwiskorporacyjny.carrefour.pl/aktualnosci/Transformacja_Zywieniowa/Postepy_Carrefour_Polska_W_Realizacji_Zaangazowania_W_European_Chicken_Commitment; *20% of all Norwegian chickens now live under European Chicken Commitment standards*, 2022-08-17, Eurogroup for animals, <https://www.eurogroupforanimals.org/news/20-all-norwegian-chickens-now-live-under-european-chicken-commitment-standards>.

Przejsie na rasy wolnorosnace to zmiana konieczna nie tylko z perspektywy dobrostanu zwierzat, ale takze zdrowia publicznego. Dane Holenderskiego Instytutu Lekow Weterynaryjnych wskazuja, ze w przypadku wolnorosnacych kurczakow zuzywa sie az 9-krotnie mniej antybiotykow niz w przypadku kurczakow szybkorosnacych¹⁷. Polska z kolei wciaz znajduje sie w czołówce Europy pod wzgledem sprzedazy antybiotykow na potrzeby hodowli zwierzacej, stale zwiakszajac ilosc zuzywanych lekow w przeliczeniu na kilogram masy ciata zwierzecia¹⁸. Antybiotyki i antybiotykooporne bakterie wykrywane sa w wodach i glebach wokol ferm¹⁹, a takze w surowym miesie dostepnym w supermarketach²⁰, podczas gdy rozprzestrzeniajaca sie opornosc na antybiotyki to jedno z najwiekszych zagrozen wspolczesnej medycyny²¹.

Poprawa warunkow zycia kurczakow to wspolny interes spoleczny. Petycje w tej sprawie mozna podpisac na stronie www.frankenkurczak.pl.

¹⁷ Holenderski Instytut Lekow Weterynaryjnych (SDa), *Usage of Antibiotics in Agricultural Livestock in the Netherlands in 2022*, 2023-10, <https://cdn.i-pulse.nl/autoriteitdiergeenmiddelen/userfiles/EN/SDa-rapporten/engels-def-sda-rapport-met-brief---het-gebruik-van-antibiotica-bij-landbouwhuisdieren-in-2022-revision.pdf>

¹⁸ Europejska Agencja Lekow, *Sales of veterinary antimicrobial agents in 31 European countries in 2022, 2023*, https://www.ema.europa.eu/en/documents/report/sales-veterinary-antimicrobial-agents-31-european-countries-2022-trends-2010-2022-thirteenth-esvac-report_en.pdf

¹⁹ Naukowcy zbadali zanieczyszczenia z ferm drobiu. Leki i antybiotyki w glebie i wodzie z kranu, Next Gazeta.pl, 2023-08-30, <https://next.gazeta.pl/next/7.172392.30133911.naukowcy-zbadali-zanieczyszczenia-z-ferm-drobiu-leki-i-antybiotyki.html>; D. Hewitt, *Three UK supermarkets sell antibiotic dosed chickens linked to deadly superbug outbreak*, 2023-06-22, ITVX, <https://www.itv.com/news/2023-06-20/uk-supermarkets-sell-antibiotic-dosed-chickens-linked-to-deadly-superbug>.

²⁰ Otwarte Klatki, *Badanie mikrobiologiczne miesa kurczakow na obecnosc antybiotykoopornych bakterii*, 2024, https://storage.googleapis.com/otwarteklatki-wp-media/sites/1/2024/06/badanie-mikrobiologiczne-miesia-kurczakow-na-obecnosc-antybiotykoopornych-bakterii-raport-otwarte-klatki_czerwiec2024.pdf

²¹ Ministerstwo Zdrowia, *[Pakiet prasowy z okazji Europejskiego Dnia Wiedzy o Antybiotykach]*, [2023] <https://www.gov.pl/attachment/2cef1578-67d3-46f1-a45c-db4e689d8e67>.

